

Schnell Zsuzsa (2016): *Az elme nyelve. Társalgás és nyelvfejlődés.*

Akadémiai Kiadó, Budapest.

Molnár-Tóth Alinka

molnar-toth.alinka@szte.hu

SZTE JGYPK Alkalmazott Pedagógiai Intézet Gyógypedagógus-képző Intézet

A nyelvi képesség kibontakozása, az anyanyelv-elsajátítás folyamata rendkívül összetetten és egyszerre könnyeden működő kognitív mechanizmusok összessége.

A szerző a kötetben az anyanyelv-elsajátítás folyamatába vezet be egy igen széles spektrumot felölelve: egyszerre veszi számba az egyedfejlődés egyes legfontosabbnak vélt állomásait, valamint tárgyalja az egyén és környezete közötti interakció kibontakozásának komplexitását is. Így a könyv tartalma messze túlmutat a nyelvfejlődés szakaszainak bemutatásán, sokkal inkább ezen képesség kognitív-társas alapjainak kontextusába helyezi el azt, ami miatt különösen hasznos tudásanyag lehet a kisgyermekkel foglalkozó szakemberek számára. Ezzel a hangsúllyal Schnell Zsuzsa a nyelvi képesség definíciójával kapcsolatban foglal állást: a nyelvet mint társas tevékenységet értelmezi, amelynek legfőbb célja a kapcsolatteremtés.

A könyv öt fejezeten keresztül kalauzolja el az olvasót ebbe a sokrétű világba. Az egyes fejezetek a nyelvfejlődés szakaszainak főbb csomópontjai köré csoportosulnak (szavak előtti kommunikáció, szavak megjelenése, nyelvtan kibontakozása, társalgás). Minden fejezet tartalmaz néhány fontos és érdekes kérdést, amely köré szerveződik az elméleti beágyazottságú, de alapvetően gyakorlati fókuszú ismeretek összegzése. Az egyes fejezetek végén található az ún. HÍD, amely a bemutatott elméleti ismeretek gyakorlati relevanciáját célozza: olyan kérdéseket, gondolatébresztő állításokat vagy konkrét feladatokat tartalmaz, amelyek segítségével a fejezet elméleti ismeretei (tudatosan) gyakorlati tapasztalattá konvertálhatók. A konkrét gyakorlati ismeretek átadásának igénye végighúzódik az egyes fejezeteken, hiszen a szerző minden jelenséget gazdagon illusztrál valós, magyar nyelvű példákkal. A kötet egyik legnagyobb erőnye ez: hiszen nemcsak ismerteti a vonatkozó példát, hanem azon keresztül magyarázza meg az adott jelenséget. Mindez jelentősen megkönnyíti a feldolgozást, segíti a gyermeknyelvi jelenségek pontosabb megértését, illetve – és talán ez a legfontosabb: ezen magyarázatok, példák segítségével rendszerbe illesztetten tudjuk értelmezni a jelenségeket, s nem egyszerűen egy-egy (hiba)jelenség tipikus (izolált) előfordulásaként. Ezentúl több esetben nyelvközi összehasonlítást is olvashatunk. A fejezetek lezárultával egy igen hasznos,

a nyelvfejlődés állomásait összefoglaló függelék kapott helyet, amelyet a kötet összegzése követ. Az olvasó a tudását egy feleletválasztós teszt segítségével is ellenőrizheti. A kötetet végül a gazdag irodalomlista zárja.

Az első két fejezetben a szavak előtti kommunikáció jellegzetességeit tárgyalja a szerző. Az első fejezetben az anyanyelvre hangolódás kerül fókuszba, mindezt az egyedfejlődés, valamint a törzsfejlődés aspektusából is vizsgálva. A második fejezetben több olyan kognitív mechanizmust érint a szerző, amelyekre alapozottan magyarázható a nyelvelsajátítás görbületénysége, így szó esik pl. a tárgyállandóságról, a szimbólumképzés képességéről, az elsődleges és másodlagos interszubszejtivitásról. Ezen folyamatok összessége alapozza meg a szavak megjelenését.

A harmadik fejezetben már a szókezdemények, szavak megjelenését, azok egymásra építkézését, majd referenciájának kérdéskörét tárgyalja a szerző a gondolkodás és nyelv viszonyának tükrében. A szerző kitér az egyéni és nemi különbségekre is.

A negyedik fejezetben a még komplexebb nyelv kibontakozásáról, a nyelvtan fejlődéséről van szó. A morfoszintaktikai rendszer kibontakozásának bemutatását a nyelv és gondolkodás viszonyának kontextusába helyezi a szerző. A szemantikai rendszer, a szavak közötti viszonyok, azaz a fogalmi gondolkodás ugrásszerű fejlődését és ennek kognitív hátterét is végigkövethetjük a fejezetben, majd a szerző külön kitér a jól ismert jelenségekre és annak hátterére, amelynek során a tipikusan fejlődő gyermekek is egyre inkább tévesztik a kezdetben jól használt szóalakokat, mielőtt végül a rendszer és annak használata a normához közelít.

Az ötödik fejezetben a társalgás szokás- és szabályrendszerének elsajátítása kerül fókuszba. A szerző a nyelvi képesség magasabb szintjének, a pragmatikai kompetencia fejlődésének útját vázolja, valamint kitér a nem szó szerinti nyelvhasználat alakulására is.

A nyelvelsajátítás egyes szakaszait számos szakirodalom feldolgozza. Schnell Zsuzsa könyvében viszont sokkal inkább a kognitív architektúra kibontakozásának kontextusába helyeződik a nyelvelsajátítás folyamata. Így sokkal szélesebb perspektívából láthatunk rá akár a szavak előtti kommunikációnak nemcsak a relevanciájára, hanem annak minőségi jellemzőire is. A kötetben számos összefoglaló táblázat és néhány ábra is található, amelyek jól támogatják az információk feldolgozását.

Schnell Zsuzsa könyve rendkívül hasznos lehet a kisgyermekekkel foglalkozó hallgatók és bármely szakember: pedagógusok, óvodapedagógusok, gyógypedagógusok, pszichológusok számára, de az érdeklődő szülők számára is bátran ajánlható olvasmány.